

„Egy j nyaralás csodákra képes” – Mire emlékezünk, és miért?

(Katarina Loefflerova története alapján)

<http://centropastudent.org/?typ=sprache&fLang=HU&movID=6&nID=43&q=m>

Óravázlat

Korcsoport: 11-12. évfolyam

Az óra típusa: dupla irodalomóra (90 perc)

Eszközök: számítógép, projektor, fénymásolt feladatlapok

Célok: Az empátia és a gondolkodás fejlesztése. Szembesülés az emlékezésre vonatkozó problémákkal, kérdésekkel (Milyen szerepet játszik az emlékezés az egyéniség identitásának megteremtésében? Elfojthatjuk-e fájdalmas emlékeinket? Miért kell / nem kell emlékezni?)

Az óra menete:

1. 10 perc, önálló munka.

Feladat: ”VédjeteK meg engem!”

József Attila: Könnyű emlékek c. versének elolvasása után bizonyítsd vagy cáfold, hogy az emlékeknek a személyiséget megtartó, megvédő erejük van! (5-10 mondatos miniesszé)

2. 10 perc, pármunka.

Az írások bemutatása és megvitatása párban.

3. 5 + 2 perc, a film megtekintése, majd a megadott szempont frontális megbeszélése.

Megfigyelési szempont: milyennek látod Katarina arcát a régi fényképeken, majd a film végén, kilencvenötvenévesen?

4. 20+15 perc, kiscsoportos munka - négy-hat diák, a párosokból alakulhat meg-, majd a csoportok beszámolója.

Feladatok:

Vitassátok meg az alábbi kérdéseket (15 perc)!

A csoport szóvivője számoljon be 2-3 percben az osztálynak a megbeszélésekről!

1. „Életem szörnyű éveiről persze nincs képem. És nem is szeretném, he lenne.” Milyen módon ábrázolja ezt a kijelentést a film, és miért?

2. A filmben Katarina az élete történetét idézi fel a gyerekkortól a „jelenig”, fényképek alapján megfogalmazott „émlék”-képekkel. Arra az időszakra, amiről nincs fényképe, vajon miért nem akar emlékezni, és vajon miért akarhat mégiscsak emlékezni? (Mindkét nézet mellett keressetek érveket!)

3. Élete boldog időszakaira nagy örömmel emlékszik vissza. Hogyan befolyásolhatják ezeket az emlékeket a későbbi történetek? Miért?

4. Katarina élete filmjét a hosszú másodpercekre elsötétülő képernyő vágja ketté, életét pedig a Holokauszt. Milyen gondolatokat és érzéseket sugallanak számotokra a film arányai, szerkezete?

5. „... én voltam az egyetlen, aki visszajött. Aztán újra férjhez mentem...” Miért nem beszél a film arról, hogy Auschwitz tapasztalata hogyan befolyásolta az életét folytatását? Több lehetséges elképzelést fogalmazzatok meg, érvekkel!

6. Ahogy Katarina mondja, életében „sokmindent” látott. „És hogy mit tanultam én mindenből? Azt, hogy egy jó nyaralást semmiért sem szabad kihagyni.”

Értelmezzétek ezt a mondatot! Segítségül néhány kérdés:

A „jó nyaralások” miért fontosak az életünkben? Mekkora időtartamot fognak át? Mi a viszonyuk a hétköznaphoz?

Mi mindent jelenthet az, hogy „tanulunk” valamit a velünk történetekből?

Mik lehetnek a beszélő tudatos és tudattalan szándékai a mondat kimondásával?

Mit üzenhet vele önmagának, mit üzenhet vele a nézőknek?

Tanulhatott volna-e mást vagy mást is abból a „sokminden”-ből, amit átélt?

5. 25 perc, a film összehasonlítása 1-1 regényrészlettel (Sorstalanság). A csoportok kaphatják ugyanazt a részletet, de különbözőeket is. Pármunka (az eredeti párok). Javasolt szövegrészletek az óravázlat végén mellékelve.

Feladat: Vessétek össze Kertész Imre Sorstalanság c. regényének részletét a film Holokauszt-szemléletével és ábrázolásmódjával! Következtetéseiteket írásban, pontokba szedve fogalmazzatok meg!

6. 3 perc, összegzés, házi feladat feladása.

Feladat: Az órán az emlékezés szerepéről, jellegéről gondolkodtunk a film és irodalmi szövegek kapcsán. Ennek alapján dolgozd ki otthon az alábbi feladatok egyikét!

1. Katarinát és családját Auschwitzba deportálták. Erről a táborról olvashatsz az alábbi linken: http://www.holokausztmagyarorszagon.hu/index.php?section=1&type=content&chapter=5_2_2, ahova a CENTROPA honlapjáról is eljuthatsz (az online tanuló kalauzból, a történelmi linkek között).

Készítsd el a Katarina filmjéből hiányzó részlet forgatókönyvét! Hogyan mutatnád be, narrációval és/vagy képekkel, mennyi időben? (A Katarináról szóló film hossza 5 perc.) Mellékeld a kiválasztott képeket és írd meg a szöveget (tárgyilagos-ismeretközlő narráció, vagy Katarina E/1. személyű, vallomásos szövege).

vagy

2. Készíts interjút szüleiddel arról, hogy családodat, felmenőidet hogyan érintette a II. világháború és a Holokauszt! Mit őriz ezzel kapcsolatban a családi emlékezet? Hogyan és miért emlékeztek vagy nem emlékeztek erre? Mi a véleményük szüleidnek az emlékezés szükségességéről, formáiról?

vagy

3. Az alábbi részleteket felhasználva és a filmmel összevetve írd esszét az emlékezés, a név és az identitás összefüggéseiről!

„A név: a → sors. A névtelenség: a sorstalanság. Akinek nincsen sorsa, annak a nevét is elveszik. Úgy, mint Köves Gyuritól a Sorstalanságban: a fürdőből kilépve vászoncsíkot kap, rajta nyomtatott számjeggyel: 64921.” (Földényi F. László: Kertész Imre – szótár) „Ajánlatos lesz, értesültem, a kiejtését világosan, értelmesen és jól tagoltan mielőbb németül is megtanulnom (...) mivel ezután már ez mindig a válaszom oly esetben, ha netán a kilétemet kérdik.”

MELLÉKLETEK:

I.

József Attila

(Könnyű emlékek...)

Könnyű emlékek, hová tüntetek?
Nehéz a szívem, majdnem zokogok.
Már nem élhetek meg nélkületek,
már nem fog kézen, amit megfogok.

Egy kis játékot én is érdemelnék -
libbenjetelek elő, ti gyöngye pillék!

Emlékek, kicsi ólomkatonák,
kikért annyira sóvárogtam én
s akiknek egyengettem szuronyát -
törökök, búrok, gyűljetek körém!
Kis ágyúk, ti is álljatok föl rendben!
Nehéz a szívem. Védjetelek meg engem!

Tanári kalauz (segítő kérdések a vers értelmezéséhez):

- 1, Miért összetett jelentéstartalmú az emlékeknek a játékkatonák metaforáival való ábrázolása?
- 2, Mit jelent az, hogy emlékek hiányában „már nem fog kézen, amit megfogok”? (Mely életkort idézi ez a sor, hogyan és miért jelenik meg benne kölcsönösség, kétirányú „kommunikáció”?)
- 3, Milyen állapotba került a versbeli személy az emlékek eltűnése miatt? Milyennek sejtí/sejteti a jövőjét?
- 4, Mi lehet az emlékek elvesztésének oka?

Szorgalmi/otthoni feladat: József Attila: Azt mondják... c. verse alapján fogalmazd meg, milyen következményei lehetnek a személyiség identitására nézve az emlékek elvesztésének!

II.

Részletek Kertész Imre Sorstalanság című regényéből:

1.

– És a jövőre nézve mik a terveid? – Meglepődtem kissé, s mondtam neki: erre nemigen gondoltam még. Akkor a másik öreg is megmozdult, és felém hajolt a székén. (...) Mindenekelőtt is – így szólt – el kell felejtened a borzalmakat. – Miért? – Azért – válaszolta ő –, hogy élni tudjál –, s Fleischmann bácsi bólintott, és hozzátette: – Szabadon élni –, amire meg a másik öreg bólintott, és tette hozzá: – Ilyen teherrel nem kezdhetünk új életet –, s ebben némelyest igaza is volt, elismertem. Csak hát nem egész értettem, mint kívánhatnak olyat, ami lehetetlen, s meg is jegyeztem, hogy ami megtörtént, az megtörtént, s hogy végre is nem parancsolhatok az emlékezetemnek. Új életet – vélekedtem – akkor kezdhetnék csak, ha újra megszületnék, vagy ha valami bántalom, betegség vagy efféle érné az elmémet, amit remélhetően tán csak nem kívánnak nékem.

2.

– Németországból jössz, fiam? – Igen. – Koncentrációs táborból-e? – Természetesen. – Melyikből? A buchenwaldiból. – Igen, hallotta már hírét, tudja, az is „a náci pokolnak volt egyik bugyra” – így mondta. – Honnan hurcoltak el? – Budapestről. – Meddig voltál oda? – Egy évig, egészében. – Sok mindent láthattál fiacskám, sok borzalmat – mondta arra, s nem feleltem semmit. No de – így folytatta – fő, hogy vége, elmúlt, s földelülő arccal a házakra mutatva, melyek közt épp csörömpöltünk, érdeklődött; mit érzek vajon most, újra itthon, s a város láttán,

melyet elhagytam? Mondtam neki: – Gyűlöletet. – Elhallgatott, de hamarosan azt az észrevételt tette, hogy meg kell, sajnos, értenie az érzelmemet. Egyébként öszerinte „adott helyzetben” a gyűlöletnek is megvan a maga helye, szerepe, „sőt haszna”, és föltételezi, tette hozzá, egyetértünk és jól tudja, hogy kit gyűlölök. Mondtam neki: – Mindenkit. – Megint elhallgatott, ezúttal már hosszabb időre, utána meg újra kezdte: – Sok borzalmon kellett-e keresztülmenned? –, s azt feleltem, attól függ, mit tart borzalomnak. Bizonyára – mondta erre, némiképpen feszélyezettnek látszó arccal – sokat kellett nélkülöznom, éhezni, és valószínűleg vertek is talán, s mondtam neki: természetesen. – Miért mondd, édes fiam – kiáltott arra fel, de már-már úgy néztem, a türelmét veszítve –, mindenre azt, hogy „természetesen”, és mindig olyasmire, ami pedig egyáltalán nem az?! – Mondtam: koncentrációs táborban ez természetes. – Igen, igen – így ő –, ott igen, de... – s itt elakadt, habozott kissé – de... nohát, de maga a koncentrációs tábor nem természetes! – bukkant végre a megfelelő szóra mintegy, s nem is feleltem neki semmit, mivel kezdtem lassan belátni: egy s más dologról sosem vitázhatunk, úgy látszik, idegenekkel, tudatlanokkal, bizonyos értelemben véve gyerekekkel, hogy így mondjam.

3.

Valójában – jegyezte meg – most kezdenek még csak „igazán feltárulni a rémségek”, és hozzátette, hogy „a világ egyelőre értetlenül áll a kérdés előtt: hogyan, miként is történhetett mindez egyáltalán meg”? Nem szóltam semmit, és akkor egész felém fordulva, egyszerre csak azt mondta: – Nem akarnál, fiacskám, beszámolni az élményeidről? – Elcsodálkoztam kissé, és azt feleltem, hogy roppant sok érdekeset nemigen tudnék mondani neki. Akkor mosolygott kicsikét, és azt mondta: – Nem nekem: a világnak. – Amire, míg jobban csodálkozva, tudakoltam tőle: – De hát miről? – A légerek pokláról – válaszolta ő, melyre én azt jegyeztem meg, hogy erről meg egyáltalában semmit se mondhatok, mivel a pokolt nem ismerem, és még csak elképzelni se tudnám. De ő kijelentette, ez csak afféle hasonlat: – Nem pokolnak kell-e – kérdezte – elképzelnünk a koncentrációs tábort? – és azt feleltem, sarkammal közben néhány karikát írva lábam alá a porba, hogy ezt mindenki a maga módja és kedve szerint képzelheti el, hogy az én részemről azonban mindenesetre csak a koncentrációs tábort tudom elképzelni, mivel ezt valamennyire ismerem, a pokolt viszont nem.

4.

– De hát mit tehattunk volna?! – kérdezte félig-meddig haragvó, félig-meddig panaszos arccal. Mondtam neki: semmit, természetesen; vagy – tettem hozzá – bármit, ami éppoly esztelenség lett volna, mint az, hogy semmit sem tettünk, megint, és mindig csak természetesen. – De nem erről van szó – próbáltam folytatni, magyarázni nekik. – Miről hát tulajdonképpen? – kérdezték, ők is már-már türelmüket veszítve, s azt feleltem, éreztem, magam is egyre mérgesebben: – A lépésekről. – Mindenki lépett, amíg csak léphetett: én is megtettem a magam lépéseit, és nem csupán a birkenauai sorban, hanem már itthon. (...) Én is végigéltem egy adott sorsot. Nem az én sorsom volt, de én éltem végig – és sehogy se értettem, hogy is nem fér fejükbe: most már valamit kezdenem kell vele, valahová oda-, valamihez hozzá kell illesztenem, most már elvégre nem érhetem be annyival, hogy tévedés volt, vakeset, afféle kisiklás, vagy hogy meg sem történt, netalántán. Láttam, igen jól láttam, hogy nem nagyon értenek, szavaim nincsenek igen ínnyükre, sőt egyik-másik mintha egyenest ingerelné őket. Láttam, hogy Steiner bácsi itt-ott közbeavatkozott, máshol már-már felugrott volna, láttam, amint a másik öreg azonban visszatartja, s hallottam, mikor mondta neki: – Hagyja: nem látja, hogy csak beszélni akar? Hadd beszéljen, hagyja –, s én beszéltem is, meglehet, hiába, és összefüggéstelenül is egy

kissé. Azért így is értésükre adtam: sosem kezdhünk új életet, mindig csak a régit folytathatjuk. Én léptem, és nem más, s kijelentettem, hogy az adott sorsomban mindvégig becsületes voltam.

5.

Mindenesetre – emlegették többen is valami sajtóságos, mondhatni borzongó elismeréssel – a mi blokkparancsnokunk már éppen négy év óta él itt. Akkor jutott eszembe, hogy az az esztendő az én számomra is igen jelentőségteli volt, minthogy én meg pont az évben iratkoztam a gimnáziumba. Igen jól eszemben maradt még a megnyitó ünnepség eseménye is – magam is ott voltam, sötétkék, sujtásos, magyaros, úgynevezett „Bocskai” viseletben. Az igazgató szavait is megjegyeztem – tekintélyes, ha most utánagondolok, kissé ő is parancsnok külsejű ember, szigorú pápaszemmel, szép, fehér bajusszal. Záradéku, emlékszem, az ókor egy bölcsére hivatkozott: „non scolae sed vitae discimus” – „nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk”, idézte szavát. Akkor hát viszont, ez volt a nézetem, eszerint mindvégig kizárólag Auschwitzról kellett volna tanulnom. Mindent elmagyaráztak volna, nyíltan, becsületesen, értelmesen. Csakhogy az iskolában erről, négy esztendő alatt, még csak egyetlen szót se hallottam. De persze elismertem, feszélyező volna, no meg nem is tartozik hozzá a műveltséghez, beláttam. Ennek volt azután a hátránya, hogy már csak itt kellett okulnom, megtudnom például, hogy „Konzentrationslagerban”, „koncentrációs táborban” vagyunk.

6.

Szerette volna megtudni: mi hogyan állunk a magunk különbözőségével, s kérdezte, mi vajon büszkék vagyunk rá, vagy hogy inkább szégyelljük-e. (...) Végül is egy példát hoztam fel neki. Némelykor, pusztán időtöltésből, már elgondoltam a dolgot, így jutott az eszembe. De meg egy könyvet, amolyan regényt is olvastam nemrég: egy koldus meg egy királyfi, kik ettől a különbségtől eltekintve, arca és alakra feltűnő mód, egész az összetévesztésig hasonlítottak, pusztán kíváncsiságból elcserélték egymással a sorsukat, míg végül a koldusból igazi királyfi, a királyfiból meg igazi koldus nem lett. Mondtam a lánynak, próbálja magáról is elképzelni a dolgot. Persze, nem nagyon valószínű, de hát végre is sok minden lehetséges. Mondjuk, egész kicsiny gyermekkorában történt vele az eset, mikor az ember még se beszélni, se emlékezni nem tud, s mindegy, hogyan, de hát – tegyük fel – valamiképp elcserélték vagy elcserélődött egy más család gyermekével, egy oly családdal, melynek faji tekintetben kifogástalanok az iratai: nos, ebben az elképzelt esetben akkor most az a másik leány érezné a különbséget, viselné persze a sárga csillagot is, míg ő viszont, a róla való adatok révén, éppolyannak látná magát – és persze mások is ilyenek látnák –, mint a többi ember, rá se gondolna és mit se tudna az egész különbségről. Úgy láttam, meglehetősen hatott rá a dolog. Először csak elhallgatott, s lassacskán, de oly puhasággal, hogy már-már szinte érzékeltem, kettévált az ajka, mintha mondani akarna valamit. De aztán mégse ez, hanem valami más, sokkal különösebb dolog történt: sírva fakadt. Arcát a könyökének belső hajlatába temette, ami az asztalon volt, a válla meg egyre, apró rángásokkal vonaglott. Roppant meglepődtem, mert hát nem ez volt a célom, amellet a látvány maga is valahogy összekavart. Próbáltam fölébe hajolni, s a haját, a vállát meg kissé a karját is megérintve kérlelni: ne sírjon. De ő elkeseredetten s mindegyre elcsukló hangon olyasfélét kiáltott, hogyha a magunk tulajdonságának semmi része benne, akkor mindez csak pusztán véletlenség, s hogyha ő más is lehetne, mint akinek lenni kényszerül, akkor „az egésznek semmi értelme”, s hogy ez oly gondolat, amit őszintén „nem lehet elviselni”.

Stribik Ferenc (Illyés Gyula Gimnázium és KSZKI, Budaörs)